

לויין שמואל

בן בן-ציון יעקב ורחל. נולד בט"ו בשבט
תרע"ב (1912) בירושלים. למד ב"חדר"
וחונך ברוח היהדות. דבק בתנ"ך ובנוף
הארץ. את השכלתו הגבוהה יותר הכש
בכוחות עצמו והגיע לדרגת אדריכל
לעבודות-בניה. מכריו תלו בו תקוות
רבות בידעם את כשרונותיו בתחום זה.
הקים בתים רבים בירושלים, ביניהם
בנינים ידועים, וגם זכה לפרסים
בהתחרויות-בניה. במשך זמן מסוים היה
חבר בקיבוץ נען. הכיר את הארץ לארכה ולרחבה. הרבה בטיולים, ברגל
וברכב, וביחוד דבק בנופה של ירושלים וסביבותיה. טוב-לב, וידו פתוחה
לכל דורש. צמא לדברי ספרות ואמנות, ובביתו אפשר היה לשמוע יצירות
מובחרות במוסיקה. חבר ותיק ב"הגנה". בימי מלחמת-העולם השנייה
התנדב לצבא הבריטי. זמן-מה לפני הכרזת האומות המאוחדות ב-29
בנובמבר 1947, התיצב לשירות וקיבל על עצמו תפקידים שונים שמילאם
באמונה ובמסירות-נפש. השתתף בפעולות ובספורים ועבר בהצטיינות
רבה קורס גבוה למפקדי פלמ"ח.
ביום בו הסתיים הקורס, ב-30.4.1948, חזר לביתו ברוממה בשעת
הפגזה קשה על צפון ירושלים. בעמדו בחדר-המדרגות פגע בו פגז והרגו.
נקבר בסנהדריה בירושלים ב-2.5.1948. הלך ערירי.

א

ירושלים, יום שלישי

למלכתי, רב שלום וברכות!

קראתי גם קראתי את הקטיגוריה שלך על אחים ואחיות, ואני אהיה האחרון ללמד עליהם סיניגוריה. ובכל-זאת צריך אני להגן על עצמי לפחות בקשר לאי-ביקורי האחרון. הגיעי בעצמך: האם יכולתי לפתות שלושה אנשים מבוגרים (פחות או יותר) לוותר על עוד יום אחד של טיול בגליל כדי לעבור את העמק — ועוד ביום חמסין! — ולהגיע לרמת-דוד? ודאי שלא יכולתי, וטיולנו בגליל באמת היה נפלא. איך אוכל ואחארא, בלשוני הדלה, את היום הארוך והמבורך בו הגענו מאילון למירון? את היציאה מאילון בחשכת-הלילה דרומה בין הגבעות בשביל-לא-שביל; את הירידה היפה והתלולה בדמדומי הבוקר אל נחל קרן השוקק שם למטה; את סעודת-הבוקר ליד מיי הנחל הצוננים והצלולים, עם מדורה עליזה לידנו המרתחה לנו את הקפה השחור לגמר הסעודה; ואת זהרוי-הבוקר הראשונים שקידמו את פני בעלותנו אל הרבות מונטפורט המבצר על צוק-הפרא; את תעיתנו בין החרבות, ומסביב — הכל מלא רמוזים ושבירי-הדים של ימים רחוקים וקדומים, אשר עברו על ארץ נפלאה זו שלנו! ולאחר „מונטפורט“ התקדמנו מזרחה עם המים אל מול פני הורם, טבלנו טבילות, ומדי פעם בפעם חצינו בסבך הג'ונגלי אשר בגדות הנחל התלולות. נחל קרן, היפה בנחלים! שעות רבות בילינו לידו, ובצער עזבנוהו. עלינו בשביל-עזים בטולם ההר אלי פסוטה הכפר. הוי, פסוטה, פסוטה! ברוך תהיה לי, כפרי הטוב, וברוכה לי שבעתים בתך מרתה, האשה הטובה. סעודת-הצהרים הכינה לנו זו מרתה הטובה, וגם קפה הרתיחה לנו — הטוב שבקפה — ובצל סוכתה נחנו וגם החלפנו כוח כדי להמשיך דרכנו הארוכה, עזבנו את פסוטה עם צהריי-יום, עברנו את דיר-אל-קסי, הכפר היפה, השוכן באוכפו של הר משני צדי הכביש, ואת הכפר הדרוזי חורפיש העלוב. ירדנו בשביל מתפתל בין כרמי-זיתים, ובו הגענו למרגלות הג'רמק, דרוזי זקן בחורפיש אמר לנו כי נגיע למירון בשעתים וחצי, — איוו אשליה! התחלנו ללכת ולטפס בשביל העולה בהר בפיתולים ארוכים כנחש ענקי, ולפני כל פנייה נדמה היה כי הנהיגה קרבנו לפסגה. ומדי פעם בפעם מצאנו כי שוב סובב השביל ומתפתל ועולה, והפסגה ערונה כה רחוקה וכה גבוהה, טיפסנו ועלינו. ורק עם רדת השמש, קצת לפני השקיעה, הגענו למעלה. האוכל לתאר לך את הוד-הפלא אשר התגלה לעיני שם על הפסגה? את גוני-הגונים של תכול-ירקרק שם למטה במשטח הכנרת; את ההרים הקרובים המודקרים ועולים, וצפת שם למעלה מוצפת אור-פז של שקיעה; וההרים, ההרים הרחוקים והגבוהים כלי-כך, בכל משחק-הצבעים העילאי של השמש היורדת, וההרמון המתנשא לו בהדר גדלו, וכשהשמש החביאה את קרניה האחרונות מתחת לאופק התחיל הכל להפוך כחול-כחול ושלוח עמוקה אפפה את היקום. ערפל התקרב לאטו מצפון, וירד ורביץ בין ההרים, עבר וכיסה את הגבעות ורק הפסגות הכהות של ההרים הגבוהים התנשאו ובלטו ככתרים מבעד לערפל. הוד פלא! כה קטן הרגשתי את עצמי שם במרומי הג'רמק וכה גדול, והכל היה מלא שירה אדירה של הדר הטבע, ולא ידעתי נפשי!

וכך התחלנו את הירידה הארוכה מהג'רמק — אל מירון, הכפר

והקבר הקדוש אשר רמזו לנו בלבגוניתם שם למטה. דמדומי-הערב הלכו וכהו וחשכה ירדה, ורק חצי הסהר האיר לנו את השביל המכוסה קוצים ענקיים. בשעה ארבע וחצי לפנות בוקר יצאנו מאילון, ובשעה תשע וחצי בלילה הגענו למירון.

הנה כי כן, מלכתי, אמרתי לרשום לך בקצרה את טיולי בגליל, והנה הפליגו גמגומי-מלי למרחקי מגילה ממש, וטרם הצלחתי למסור ולתאר אף מקצת מן המקצת מאותו יום מבורך אחד. והלינה בבית המוכתר הערבי במירון? וטיולנו למחרת לעין מירון, והמשכו בוואדי-לימון הפורה והפראי? והימים בצפת ובטבריה ועל הכנרת? — קצר המצע מהשתרע, ומלים אין בפי. ויפה אמר אותו חכם: טיול אין מספרים אלא מטיילים. ובעוד לא פגו (וגם לא יפוגו במהרה!) הרשמים והחוויות ממראות הגליל, יצאתי שוב, בשבת זו, לסביבות רמאללה ברוכת העצים והמעיינות. יפה-יפה היה. וגם הרפתקאות לא חסרו.

— — —
בינתים ועד אז רב שלום לך וכל הברכות.

ב

עכו, יום שלישי, 1944

השלום והברכה עליך, מלכתי!

ובעיקר, בעיקר זו הנסיעה בחזרה לעת ערב, ברכבת המתפתלת עם הואדי. ועם רדת הערב — אותו מראה נשגב ובליישכח של ראי-הכנרת, המוכסף והמוזהיר עוד בשרידי השקיעה, אשר נשקף לנו מבעד לדקלים התמירים בשפלת צמח. איזה פלא-הוד!

ומשהגעתי לפרשת-הים מודה אני ומתוודה כי רק עתה מתחיל אני לראות כמה לא הכרתי עוד את הים עד כה. בן-ירושלים אנוכי, וירושלים הרים סביב לה, ורחוקים הם ההרים מהים הגדול, אמנם רבות ושונות ראיתי את הים; הכרתי את ים-המלח המזור והמיוחה, בכל צורותיו ומכל צדדיו, מפסגות פשה ומסדה ומחופי קליה ומרגלות-סדום; ברכתי את הכנרת החביבה והאהובה ממרומי הג'רמק וגם צעדתי על חלוקי-האבנים בחופי גנוסר והדגניות; וגם את הים הגדול הזה הסוגר עלינו ממערב ידעתי לכל ארכו, מחופי עזה ואשקלון בדרום ועד סלע-הפרא הלבן של נקורה בצפון. אולם עד עתה לא זכיתי עוד להיות בקרבה כה גדולה וממושכת אל הים כאשר בעבודתי עתה בעכו, והחוויות כה רבות ועזות עד שאין לי מלים להביען.

ואף לא אנסה כלל להביען, כי גם אם ארצה לעשות זאת איני יודע במה אתחיל, ואם אתחיל ודאי לא אגיע לידי גמר. מלבד זאת הריני מקווה כי נתראה בקרוב ואוכל לספר משהו.

בינתים ועד אז כל הברכות לך.

ירושלים, יום שלישי

לשלום רב שלום!

— — —
מובן כי כולי מלא גאווה על אמונתך כי אני יכול לשמש לך קשר לצייליזציה המפוארת, — כבוד ותהילה לצייליזציה! כלום

יכולת פעם ליהנות מכל תפארת-המדבר שלך אילמלא הציויליזציה?
וכל מחזות ההוד וההדר והתרוממות-הנפש של מחנות-ההשמדה של
הגולה הדרויה וסטלינגרד ההרוסה, וכו' וכו', כלום לא תוצאת-פאר
של הציויליזציה הם? — לא, אחא יקירא, עם כל גאותי על מנותך
אותי קשר לציויליזציה הריני חושש כי לא אצלח לזאת. לכל היותר
אני יכול אולי לשמש קשר-מה עם ירושלים שלי השקטה והפרימיטיבית
אשר עזבת.

ובאשר לזאת הריני עומד ותוהה אם אפשר בכלל לקשר בין
תיאור השממה המדברית וסופות-החול שלך עם הוד-פלא הימים
הירושלמיים שלנו, והימים כאן הם עתה באמת נפלאים! עגמומית-
החורף טרם ירדה עלינו, אולם הגשמים אשר ירדו כבר לפני כמה
ימים רחצו וטיהרו את היקום, והכל כה צלול ויפה. רק אתמול
ישבתי לי באחת מפילות-החמד שלי כאן; גן-קפה נרחב עם עצי-
זית מכסיפים ותאנים ענפות בו וחומה מקיפה מסביב (זה מעין מקלט
רוגע ומרגיע באמצעותה של צפיפות-כרך סואנת). היתה זו שעת-
אחר-הצהריים ברוכה בתקופה זו, והשמש ליטפה את צמרות העצים
ושיחקה את משחקיהפז שלה בינות לענפים והעלים, והכל היה כה
קל וחמוד.

הנה, איך אוכל ואקשר שעות כאלו עם חוית מדבר ואבק שלך?
הוי, האבק! כאשר קראתי לראשונה את תיאורך עלה במחשבתי
לכתוב לך בלדה ממש על נושא זה, מעין:

— הוי, רוח! רוח!

יום וליל יהום יפוח,

לא ישקוט ולא ינוח

במלוא כל מדבר קרוח!

— רוח, רוח, רוח!

ואולם כשנזכרתי לאח-כך גם באבק התבלבלה פתאום המוזה

ורסגנון השתנה תכלית שינוי — כך!

— מי יודע מה זה אבק?

אוי, דאס איז אַזאַ מין שלאַק —

גאָר ניט גאָר געשמאַק!

ועל כן, בחור, חוק

ומלוא כל פיד צחק

למדבר ולאבק!

אמור מעתה: האפשר לכתוב בלדה רצינית במין נוסח שכזה?

— — —

בינתיים, ועד בשורות טובות יותר, כל הברכות לך!

יום שלישי.

ילדה אהובה, לא כתבתי לך ולא-כלום במשך למעלה משבוע. ולא מתוך כך שלא היה לי מה להגיד לך, וודאי לא מתוך עצלות או שכחה גרידא. הסיבה האמיתית היא שפשוט לא יכולתי לכתוב. מוחי אינו מוכשר עתה להתרכזות כלשהי, והעט בין אצבעותי אינו נשמע לי כלל. תקוה גדולה ואמונה בהירה עם יאוש עמוק וקודר מתרוצצים בי חליפות וללא הפוגה. והריני מתלבט ומיטלטל ביניהם כציפור פצועה ברוח סערה — ואין מנוח. והן בימים אחרים יכול הייתי בנקל להשקיע את עצמי בקריאה, ולמצוא מפלט בפיוט יפה או במעשיה נאה לילדים ולשכוח את עצמי ואת כל אשר מסביבי. עתה גם מפלט זה אבד לי, כי אף בקריאה איני יכול להתרכז יותר מאשר לדקות מספר, ובדידות-עצמי, אשר כה אהבתיה תמיד, מטילה עלי אימים ואני מוכרח לברוח ממנה ולפזר את מחשבותי ולבדר את רוחי בקולם ובצחוקם של אנשים אחרים.

יום רביעי.

הערב עצוב לי במיוחד. הרי זה ערב ככל הערבים: הירח מתחבא מאחורי העננים כאמש וודאי כמחר! אולם מישהי אחרת, ולא אהובה, הזכירה לי פתאום כי מחר יום-הולדתי. — מישהי אחרת ולא אהובה, ומחר, ביום-הולדתי, גם ימלאו שבועים מיום שקיבלתי את מכתבך האחרון.

יום חמישי.

את תערוכת-הפרחים, אשר התקיימה היום אחר הצהריים, ביקרתי, כמובן, המוצגים היו, כרגיל בתערוכות אלו, די עשירים ויפים, אולם הפרחים סבלו מאד מהחום האיום ומראה עצב להם שנגע עד הלב, כמראך-את בהיותך בחוץ בשמש הלוהטת.

זכורני פעם, במוצאי שבת, טיילנו לאורך כביש בית-לחם. הגנה מדורה גדולה ועיגול נערים ונערות סביבה — ליד מרכז השכונה. ואנו צופים במדורה. לאחר-מכן — ישיבה שקטה וקוסמת בחברתך שם בגנו של ב', זכורני ערבים כאלה בבית-לחם. הוכוכבים ניבטים מבעד למחטי העצים מעלינו, וצלילי-נגינה ערבים מסביב. זכורני ערבים נפלאים בגן.

גם הערב, מוצאי שבת, ישבתי בגנו של ב'. בדד ישבתי.

האם צריך אני לכתוב לך, עשירת הרגש וההרגשה, — ולספר לך כמה יופי ועילאיות יש בעולם זה שלנו? ואם רוצה אני לספר על שעה זו גדושת-יופי והנאה עילאית, אשר זכיתי לה היום אחרי הצהריים, האם אמצא מלים מתאימות ויעלה בידי למסור רגשות אלו אשר מלאוני או אטשטש את תיאורי בגמגומי-מלים? אולם אני כה מלא הרגשות שלא ייתכן שאלך לשכב בלי שאכתוב לך משהו על זאת.

הזוכרת את, ילדתי, את תערוכת-הפרחים אשר ביקרנו בה לפני כחצי שנה במושבה הגרמנית? (אני ודאי וודאי זוכר אותה היטב, כי הרי טרם שכחתי — ולעולם לא אשכח— כל רגע אשר עבר עלי יחד אתך למן היום אשר נפגשנו). תערוכת-פרחים כזאת ובאותו מקום ביקרתי גם היום. איך אוכל לתאר, למשל, את אוסף הרקפות אשר הוצג שם? פרח ענוג וקטן זה, עם הגוון האדמדם-לבן אשר לו, הפך שם באחד העציצים והיה לפרח גדול, לבן כשלג, ומראהו כקטיפה עדינה! ובעציץ השני לידו הפכה אותה רקפת את צבעה, כבקסמים ממש. ובמקום לובן ענוג וצנוע הרעישה את העין באודם-דם חזק. פרחי-איריס ענקיים הציפו פינה שניה של האוהל בירוק ובלבן ואיזה מין שקט מופלא גלש מתוכם, וגם קצת עצב, כמתוך פוגה של באך. באוהל שני הוצג בין השאר פרח אחד חדש, כה נהדר, אשר פשוט אין מלים בפי לתארו. והנה גברת אלמונית אשר סידרה שולחן אחד בפרחים צהובים עדינים עם נקודות-פרחים של לבן ביניהם, כמעשי תחרה — לא שבעה העין מראות!

יום חמישי.

הכל ממש שטוף זוהר, ובפנים — בתוך הלב — ים של שמחה ועונג! שם בואדי-אל-קלט, באמצעו של מדבר יהודה — גיליתי פינת-חמד חדשה, ריחנית מאד וצוננת מאד.

קירות-הסלעים בפראות גבהם והודם, והנחל הזורם למרגלותיהם, מזכירים מאד את הארנון היפה, ומפלה-מים הנופל בשקשוק ובעוז מראשו של הסלע, דומה למפלה-התנור שליד מטולה. כשהגענו, אחרי הליכה של שעות, אל פינת-המדד זה, קפצתי מיד מתוך בגדי ורצתי אל מתחת למפל, ובהנאה עמוקה הרגשתי את המים הנופלים ומכים על עירום-גופי.

הוי, ילדתי! מאד טוב היה שם תחת המים הקולחים ברעש ועזו, וביום מן הימים ודאי נסע לשם, רק את ואני, ונעמוד יחד תחת מקלחת זו של הטבע הפרא, ולאחר-כך, על אותו סלע שטוח, נתן לשמש החביבה לנגב וליבש את גופנו הלוהט.

מוצאי שבת.

היום, עוד לפני עלות השחר, שוב יצאתי לטיול עם המשוטטים. גם הפעם הטו לנו אלוהי-השמים את חסדם הרב. רוחותיים וקרני-שמש חמימות ליטפו את פני ברוב חביבות, והאדמה הטובה, רות-הגשמים בזו התקופה, קיבלה אף היא את צעדי רגלי ברכות רבה. וכשהייתי פורש את שתי ידי ככנפי-ציפור וקופץ קפיצות נועזות מסלע אלי סלע ומטירת-הרים אחת למשנה — מי ידמה לי ומי ישה לי אז? באותה שעה הייתי כמעט שוכח את כל אשר עבר עלי עד כה והייתי מאושר מאד. כל גופי ונשמתי מתרוננים בי או, וכילד קטן נדמה לי כי כל העולם הזה רק לי ולהנאתי נוצר!

בְּעֶפְרוֹן שֶׁל כֶּסֶף

היום יום-שנה לאילן
הגדל לו בַּנְעַר וְגַן.
- הגדל, מתפלל בַּחֲשָׁאי;
והיום - מה נַעֲמִים וּמִפְלִיא -
היום יום-שנה הוא אף לי
- כי שלשים מלאו לחיי.

וְשָׂרוּ הַיּוֹם יְלָדִים כְּמִנְהַג,
בְּיוֹם הָאֵילָן וּבְיוֹם הַחֵג,
וְשִׁתִּילִים יִשְׁתְּלוּ - רַבֵּי נְטִיעוֹת;
וְשָׂר לְבָבִי בִּי אֵף הוּא,
עַל שְׁלִשִׁים הַשָּׁנָה שֶׁחָלְפוּ,
וְעַל הַשָּׁנִים הַיְפוֹת הַבָּאוֹת.

וְהֵלֵב בִּי בְּעֹז וּבְאוֹן
וְשִׁיר לוֹ בְּגִיל וּבְרֵן
- בְּחֻדְוָה שֶׁל חַיִּים וְתַקּוּוֹת עֲדֵי-עַד;
וְטָפָה מִן הַשִּׁיר, בִּיכְלָתִי הַדְּלָה,
אֲגִישׁ לָךְ בְּזֶה בָּאוֹת וּמְלָה
בְּעֶפְרוֹן שֶׁל הַכֶּסֶף מִמֶּנּוּ לִי בִּיד!
ט"ו בשבט תש"ב.

הַמֶּפֶל בְּנֹדֵי קֶלֶט

- מה לי עולם אַחוּז-לְהַבּוֹת?
מה לי אֲשֶׁר-קָרַב מִשְׁתוֹלְלָת?
הִנֵּה פְּרֵא-הוֹד הַנוֹף מִסְּבִיב;
סְלֵעֵי-עֵנָק, כְּחִיּוֹת-בְּרָאשִׁית,
תְּלוּיִים בְּמְרוֹמִים עַל בְּלִמָּה.

וְאֲנִי - אֲנִי עוֹמֵד לִי תַּחַת הַמֶּפֶל,
הַמִּים מְכִים בְּעֶצְמָה עַל גּוֹפִי
וְכָל אֲבָר בִּי שָׂר-מְתָרוֹנִי.